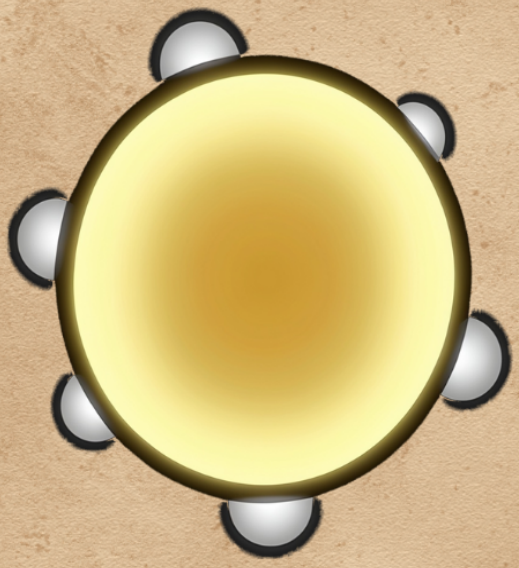

Mètode de Pandereta

Víctor Pedrol

[
mètode de pandereta
]

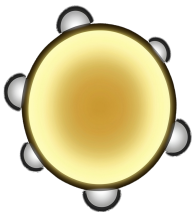

Víctor Pedrol
Sabadell, 2002-2024

aquest treball es troba sota la següent llicència
creative commons

aquest treball és d'ús intern i pedagògic
per qualsevol comentari ens trobareu a apunts@gorramusca.cat

Continguts

pròleg 4
descripció organològica 4
història i distribució 5
llegenda 6
la mètrica 8
aplicació de la mètrica a la pandereta 9
gèneres 11
- marxa a tres 12
- marxa a dos 14
- polca 15
- arin-arina 16
- vals 17
- jota 17
- bolero 19
- rumba 20
- clave 20
- bossa 20
- ritmes d'amalgama 21

consells 22
enregistrament d'acordió 22
bibliografia 23

Fig.1: Ball de Panderos de Vilafranca del Penedès l'any 1960

[

pròleg

]

De panderetes n'hi ha de molts tipus i a cada indret on la trobem s'ha adaptat a partir de la sonoritat que més agradava al sonadors i dels materials disponibles. Així trobem que les diferents tècniques han provocat que hi hagi panderetes de moltes mides i amb més o menys sonalls. Als Països Catalans hi conviuen diferents tècniques per fer-la sonar i totes són molt vàlides ja que ens permeten trobar diferents sonoritats.

Aquest manual està pensat per una pandereta de fusta d'uns 25 centímetres de diàmetre amb sonalls i membrana de pell prima. L'agafarem per la base amb la mà esquerra i mourem la mà dreta. Aquesta posició és amb la qual es representen els sonadors de pandereta a les imatges més antigues del país.

descripció organològica

La pandereta és un instrument de percussió format per un cercle de fusta cobert amb una membrana de pell per un sol costat i uns sonalls dobles. És un instrument idiòfon i membranòfon alhora.

Segons la classificació de *Hornbostel-Sachs* com a membranòfon es classifica en el grup dels tambors de marc mànec (classificació decimal 221.31); i com a idiòfon, en el grup dels sonalls fixats a un marc (classificació decimal 112.12).

La pandereta està formada de les següents parts:

El **marc** que és el cos de fusta.

El **mànec** és la part del marc per on s'agafa la pandereta.

La **pell** o **membrana** on piquem.

Els **sonalls** o **xinxines** aparellades de **dos en dos**.

L'**anella** de fusta que aguanta la pell.

història i distribució

El pandero de marc simple va ser l'avantpassat de la pandereta. El trobem a relleus de Babilònia del segle XX aC o de la 18a dinastia egípcia al segle XV aC. Representacions de mènades en processons de Dionís i Bacus mostren instruments semblants.

Altres instruments similars els trobem a l'Índia, a l'est i sud-est asiàtic, a l'orient mitjà i al nord d'Àfrica. També són endèmics de les cultures presents al voltant del Cercle Polar Àrtic especialment com a instrument ritual des de Sibèria fins a Nord-amèrica i Groenlàndia. Com a curiositat es pot destacar que el pandero és l'únic instrument dels Inuïts. Des de Nord-amèrica també s'ha distribuït cap al sud i ha arribat fins al Perú.

Posteriorment, es va afegir sonalls als panderos de marc simple donant lloc a una gran multitud de variants. A l'Àsia Central tenen cadenes d'anelles metàl·liques vorejant l'interior del marc , de manera que piquen les unes amb les altres. Els panderos dels xamans de Sibèria tenen uns travessers on es poden penjar ferrets o sonalls. Al voltant de la Mediterrània s'hi afegeixen parelles de discos metàl·lics a ranures fetes al marc. Aquests sonalls estan a una distància equidistant i normalment hi ha cinc parells tal i com també és freqüent a la iconografia medieval. Al nord d'Àfrica s'hi ha afegit bordons fets amb cordes de budells que passen per sota de la pell. A la península Ibèrica i al Marroc trobem panderos quadrats amb pell a ambdós costats del marc i amb picarols o bordons a l'interior.

Fig.2: Gerro de ceràmica grec.
Wien Kunsthistorisches Museum

És arriscat dir si els panderos de l'antiguitat tenien algun tipus de sonalls. Les pintures de ceràmica grega sovint mostren petits cercles al marc dels instruments però tant poden ser sonalls com elements decoratius. A l'edat mitjana es troben respresentacions de panderos a gravats i manuscrits. A partir del renaixement apareixen a pintures i a d'altres representacions artístiques.

Així doncs, amb el nom genèric de pandero podem trobar un ampli ventall d'instruments: **pandereta, tamburello, pandeiro, tamorra, pandero quadrat, bendir, tar, riq, daf, gaval, daira, bodram, kanjira**...

llegenda

Tot i que hi ha molts matisos podem simplificar la notació dels diferents patrons amb uns pocs símbols.

d	cop de **dits (d)**	cop amb els dits anular, central i índex.
p	cop de **polze (p)**	cop amb el dit polze **(p)**.
r p	redoble llarg **(r)**	el dit cor llisca per la pell fins que pica el polze **(p)**.
3 c c p d	redoble curt **(ccp)**	el dit cor **(c)** pica a la pell, la pandereta rebota un sol cop sobre el mateix dit **(c)** i pica el dit polze **(p)**. Acabarem el redoble amb un cop de dits **(d)**.
	accent **(>)**	amb el símbol *marcato* **(>)** representem tant els accents mètrics com els expressius.

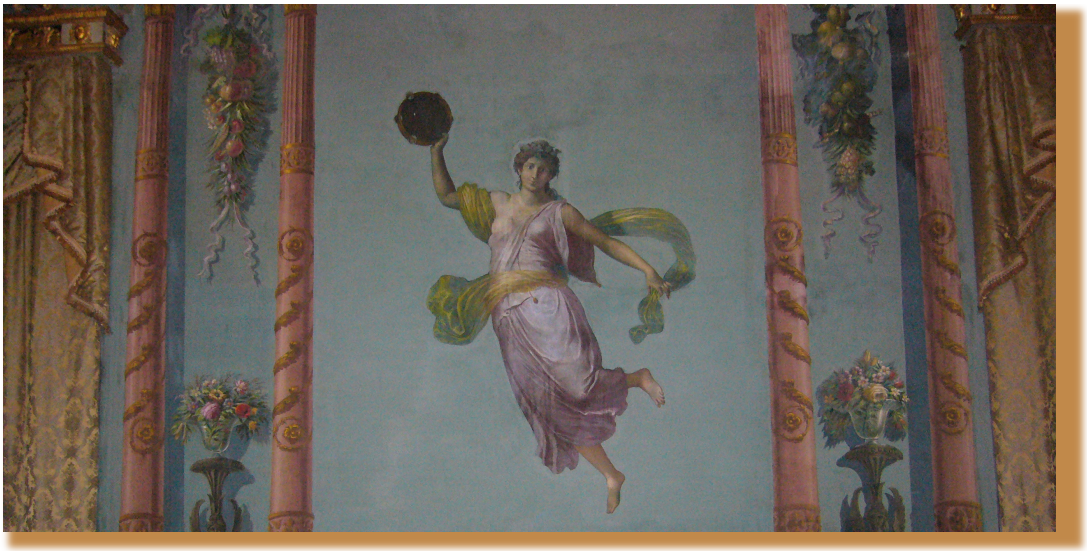

Fig.3: Fresc que respresenta una musa. Palau dels Normands a Palerm.

agafem la pandereta

Posició general

vista general

els dits toquen la pell

l'índex es repenja a l'anella

Posició de la mà esquerra

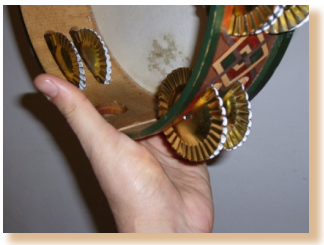

col·loquem el marc de la pandereta on comença el polze...

...i tanquem el dit

Posició de la mà dreta

la posició de la *guita*

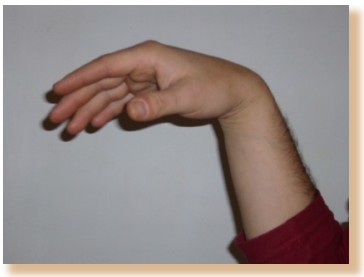

la posició de la *guita*

El redoble llarg

començem el redoble llarg. És important que el polze estigui a la mateixa alçada que la resta de dits…

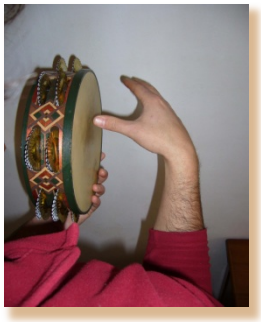

…i l'acabem amb el polze

la mètrica

Anomenem mètrica a l'estructura periòdica d'accents intrínseca a la música.

Aquesta està distribuïda en dos nivells:

- En un nivell trobem els accents mètrics que són l'alternança de pulsacions fortes i dèbils. Així trobem mètriques binàries, ternàries i quaternàries.

mètrica	distribució dels accents			
binària	Fort	fluix		
ternària	fort	fluix	fluix	
quaternària	fort	fluix	semifort	fluix

- En l'altre nivell trobem la subdivisió interna de cada pulsació. Aquesta subdivisió pot ser binària, ternària o bé *aksak*.

Parlem d'*aksak* quan trobem que la subdivisió combina pulsacions binàries i ternàries. *Aksak* és una paraula turca que significa literalment coix i aquí farem servir la paraula amalgama per referir-nos a aquests ritmes.

Si combinem els dos nivells apareixen els diferents compassos possibles:

		Pulsació			
		binària	ternària	amalgama	
Mètrica	binaria	2/4	6/8	5/8	3+2 2+3
	ternària	3/4	9/8	7/8	3+2+2 2+3+2 2+2+3
	quaternària	4/4	12/8	11/8	3+3+3+2 3+3+2+3

aplicació de la mètrica a la pandereta

Com acabem de veure la mètrica està organitzada a dos nivells. En el nivell dels **accents mètrics**, aquests els executarem tots a partir de cop de dits de més o menys intensitat. Per tant les següents mètriques s'interpretaran amb la següent digitació:

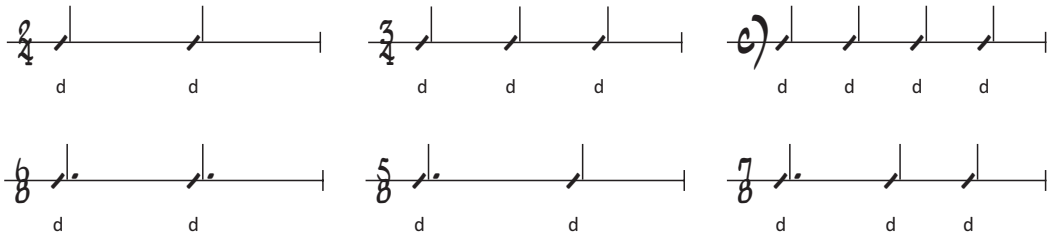

En el nivell de la **pulsació**, aquesta la podem dividir en binària o ternària. Farem servir la següent digitació mantenint el cop de dits a l'inici de la pulsació.

binària 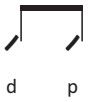

ternària 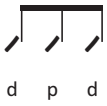

SUBDIVISIONS INTERNES

Un cop hem definit la natura de la mètrica podem anar més enllà i fer noves subdivisions. Per fer això hem de canviar la digitació de de la pulsació.

Subdivisió binària 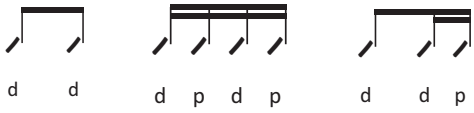

Subdivisió ternària 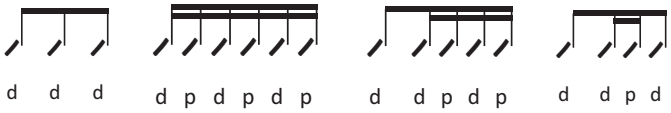

EL REDOBLE LLARG

El redoble llarg El redoble llarg consisteix en omplir tot el valor de la nota amb un so constant. Ho aconseguirem lliscant el dit cor per la pell. El final del redoble el fem amb el polze i coincideix amb l'inici de la següent pulsació.

EL REDOBLE CURT

El redoble curt és una subdivisió interna ternària dins d'una pulsació binària

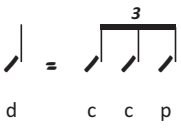

El final del redoble coincideix amb l'inici d'una nova pulsació.

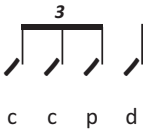

Fig.4: Mosaic romà. Museo Archeologico Nazionale, Nàpols.

gèneres

En aquest mètode descrivim patrons rítmics dels gèneres més genuïns de la música tradicional dels Països Catalans. A més a més hi hem afegit l'*arin-arina* que és un gènere basc i algun ritme llatí. De cada gènere definim un patró bàsic i fem diferents variacions subdividint pulsacions o afegint-hi redobles.

Els gèneres que es desenvolupen són els següents:

- marxa a 3
- marxa a 2
- polca
- arin-arina
- vals
- jota
- bolero
- rumba
- clave
- bossa
- ritmes d'amalgama

Fig.5: Pandereta pintada. Museo Etnologico Nazionale, Roma.

marxa a tres

Amb aquest ritme podem acompanyar una marxa ternària i alguna sardana curta. També hi ha pasdobles que els acompanyaríem així.

PAS BÀSIC

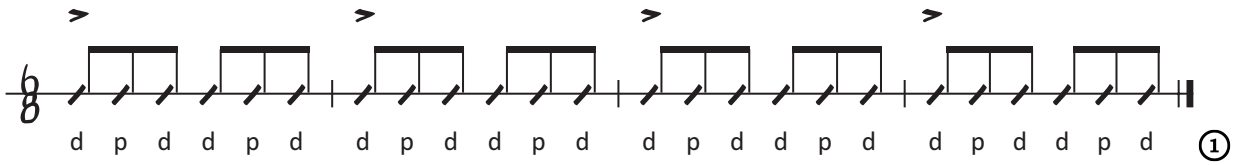

REDOBLE LLARG

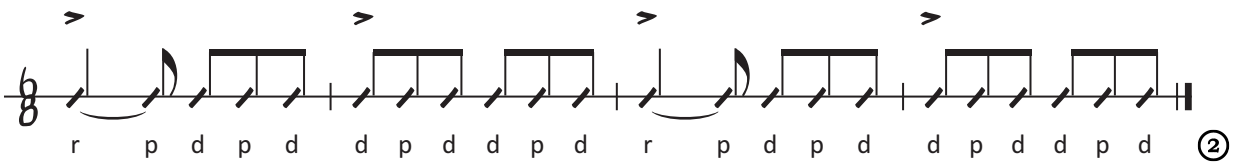

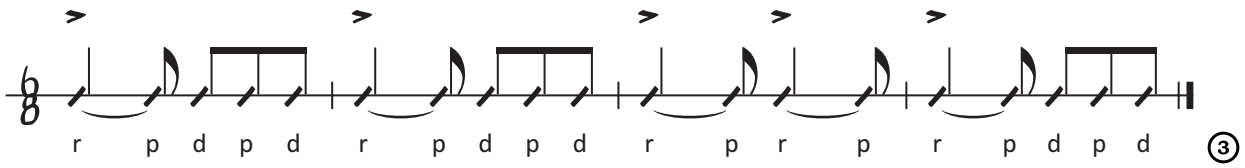

ACCENTS

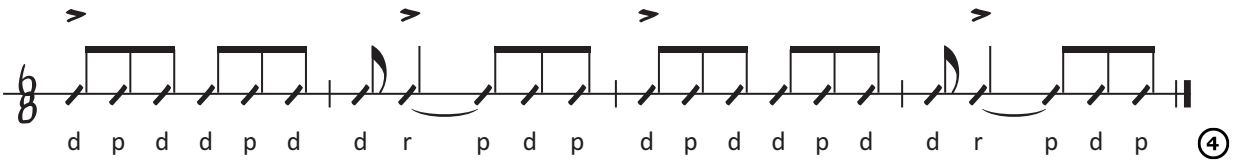

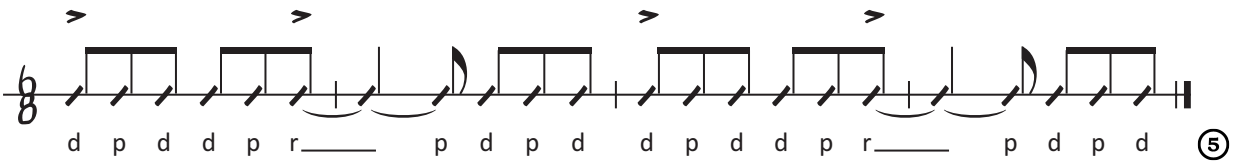

REDOBLE CURT

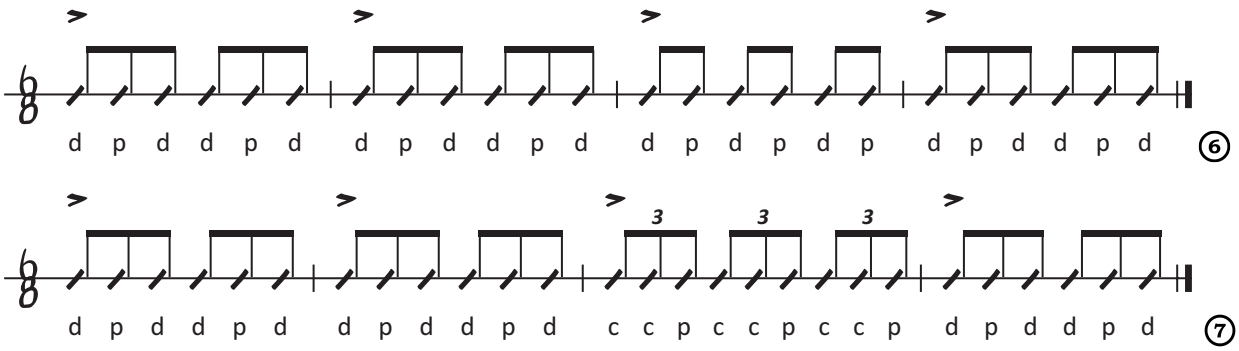

REDOBLE CURT I LLARG

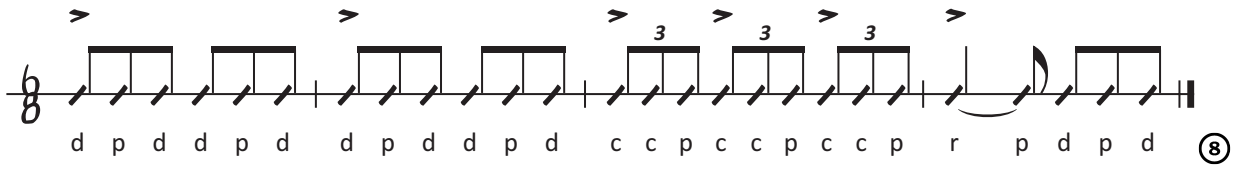

PAS BÀSIC ALTERNATIU

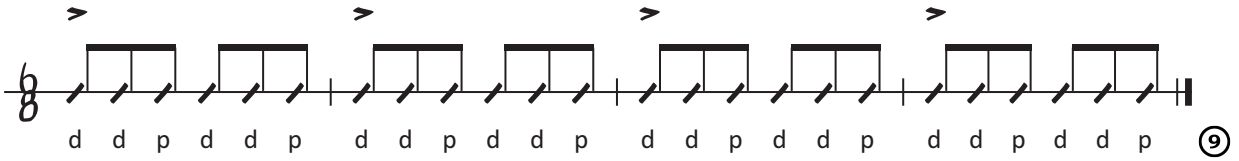

Fig.6: Mosaic romà. Volubilis, Marroc.

marxa a dos

Amb aquest patró acompanyem una marxa binària, molts pasdobles i també servirà per a la polca.

PAS BÀSIC

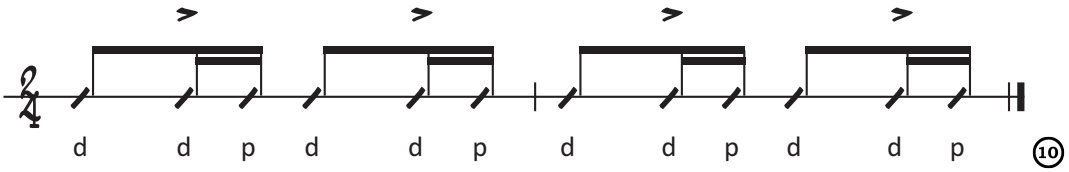

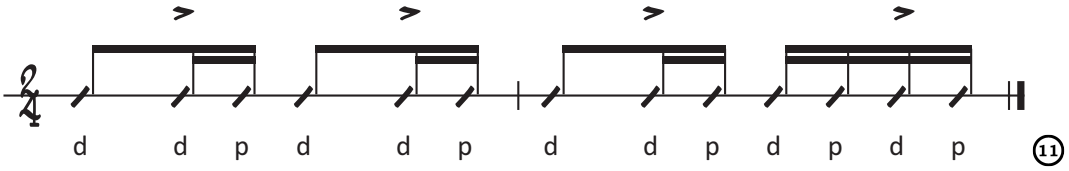

REDOBLE LLARG

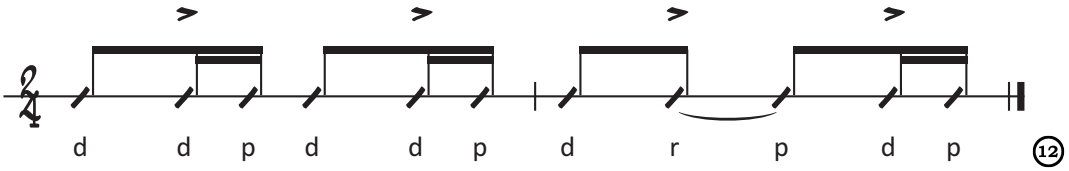

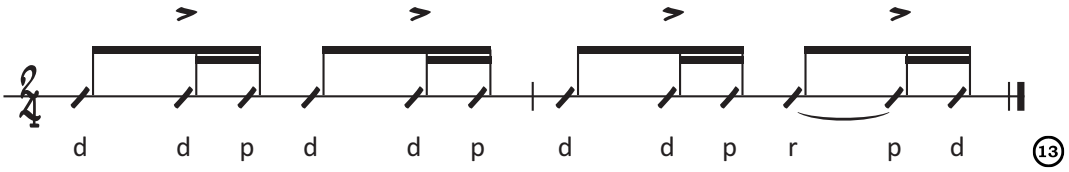

REDOBLE CURT

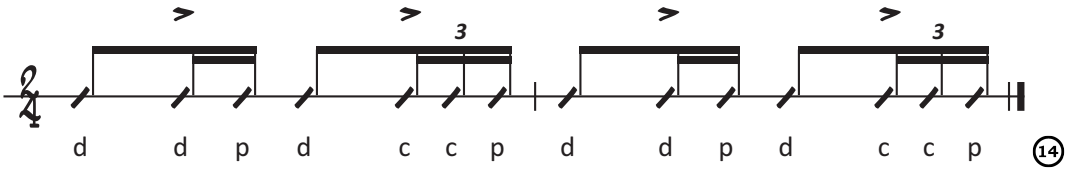

REDOBLE CURT I LLARG

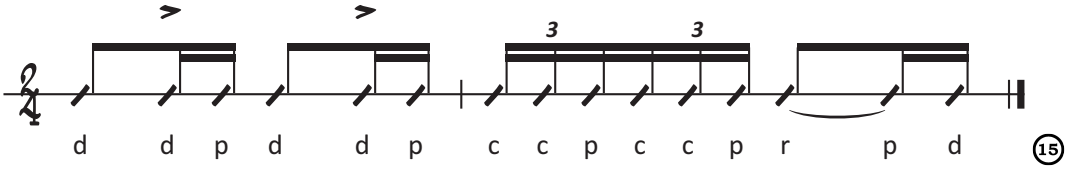

polca

Amb aquest patró s'acompanyarà molt bé la polca.

PAS BÀSIC

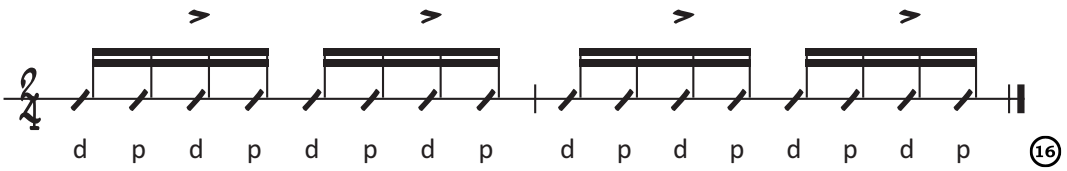

REDOBLE LLARG

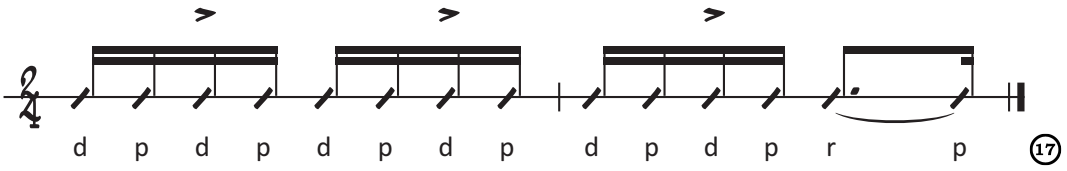

REDOBLE CURT

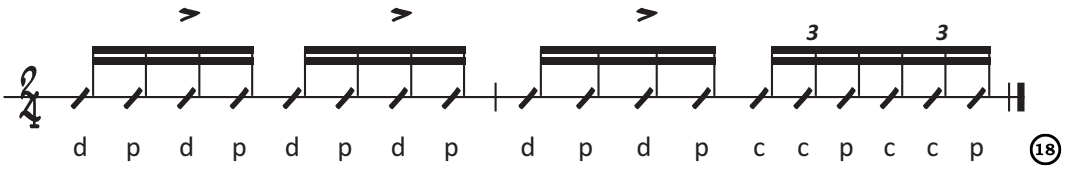

REDOBLE CURT I LLARG

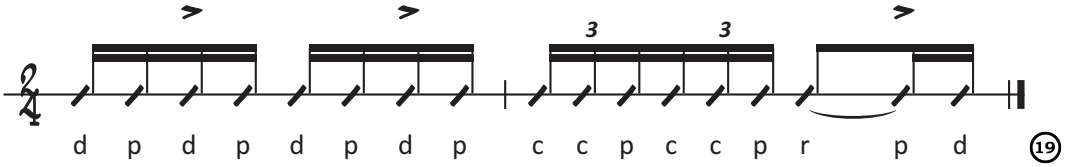

Fig.7: Representació d'un àngel tocant una pandereta a un sarcòfag romà.

arin-arina

Aquest ritme basc ens anirà molt bé per practicar el redoble curt.

PAS BÀSIC

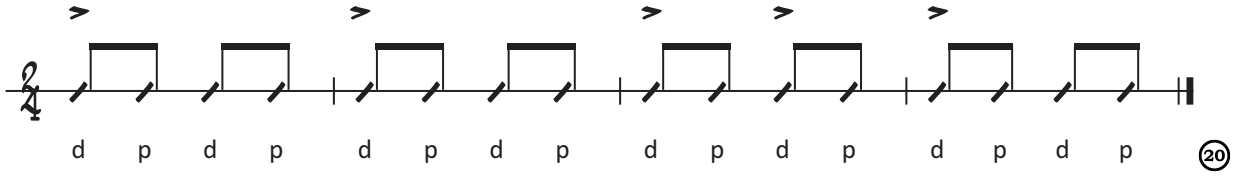

REDOBLE LLARG

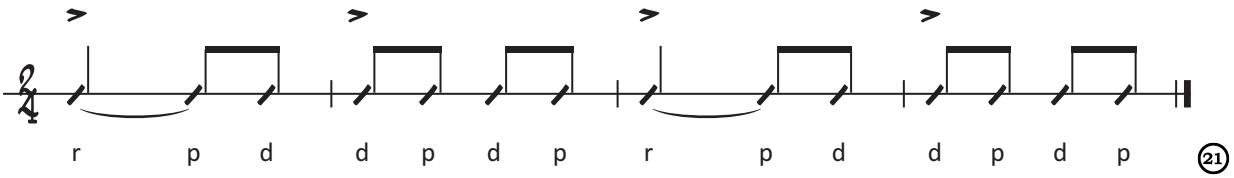

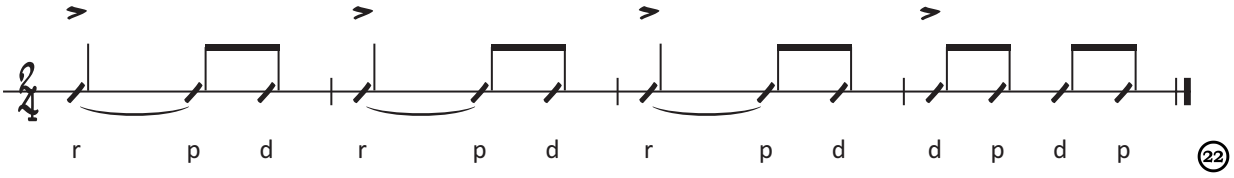

REDOBLE CURT

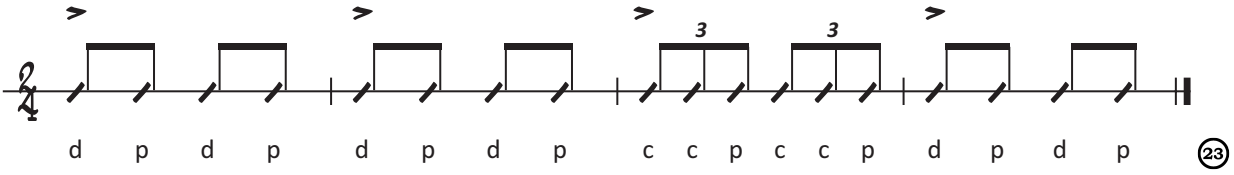

REDOBLE CURT I LLARG

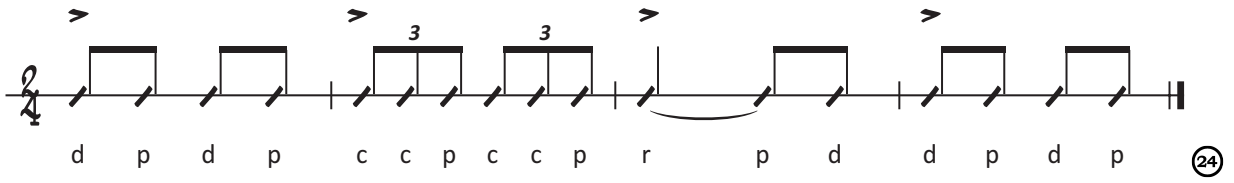

vals

Podeu aplicar-hi les variacions de la jota.

PAS BÀSIC

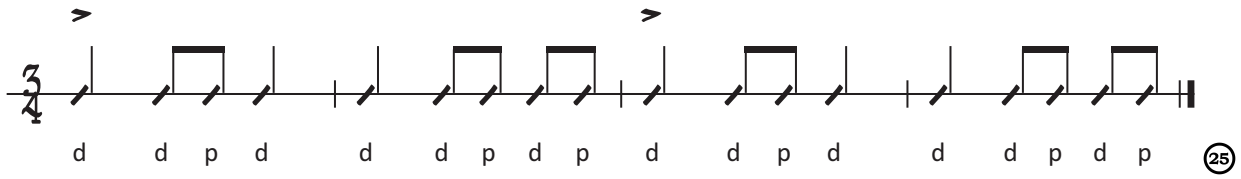

jota

PAS BÀSIC

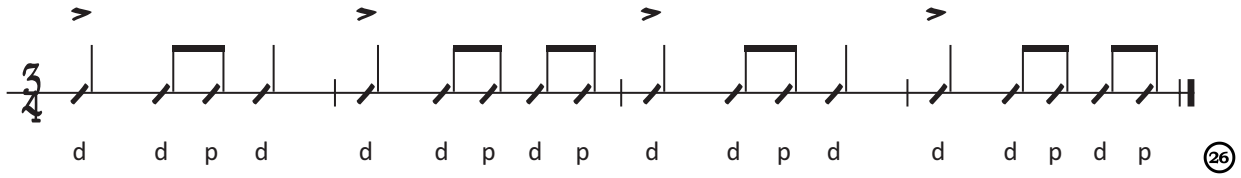

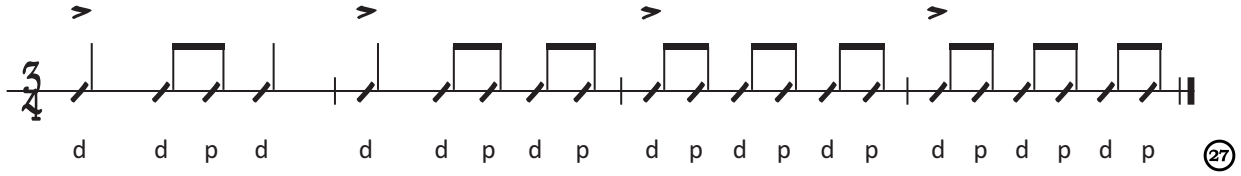

REDOBLE CURT

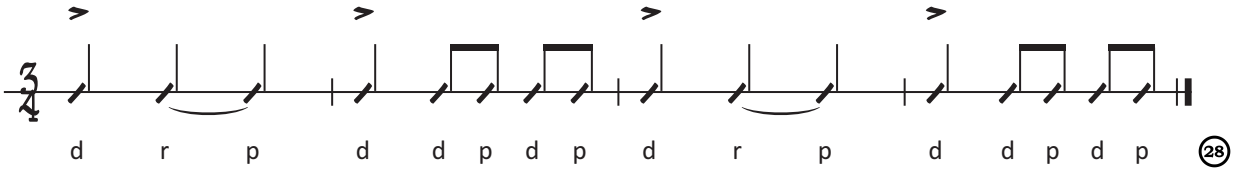

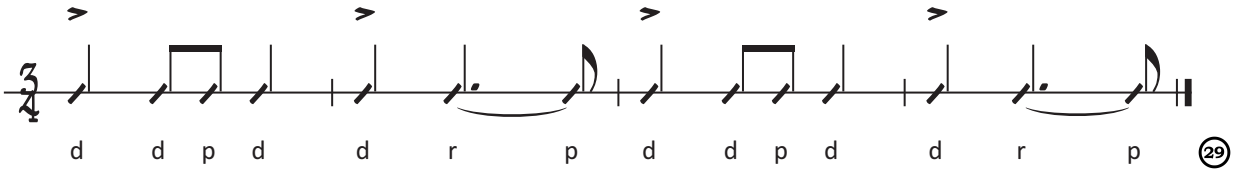

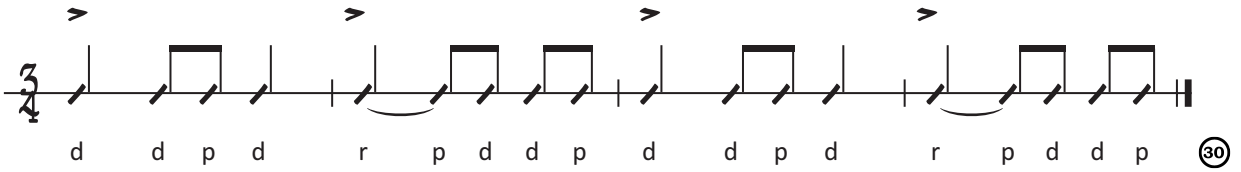

ACCENTS

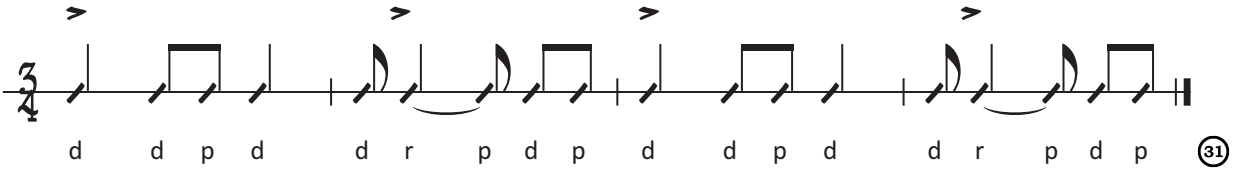

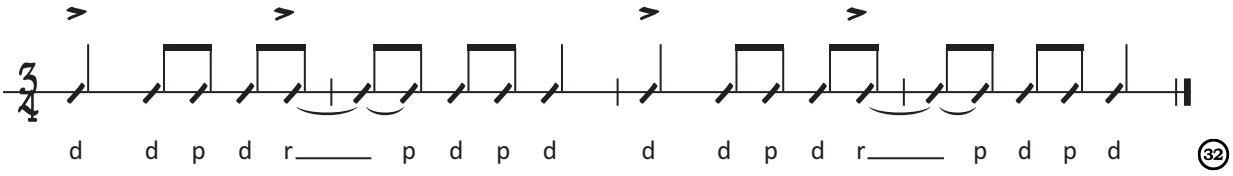

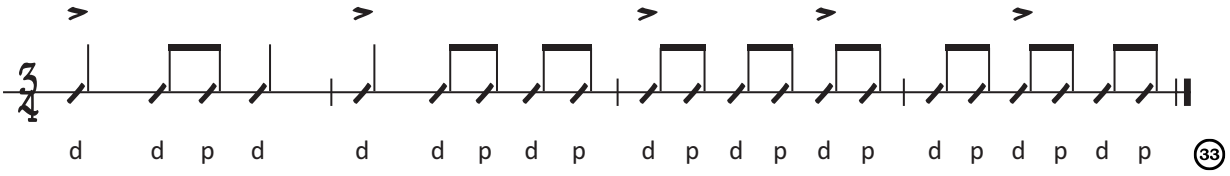

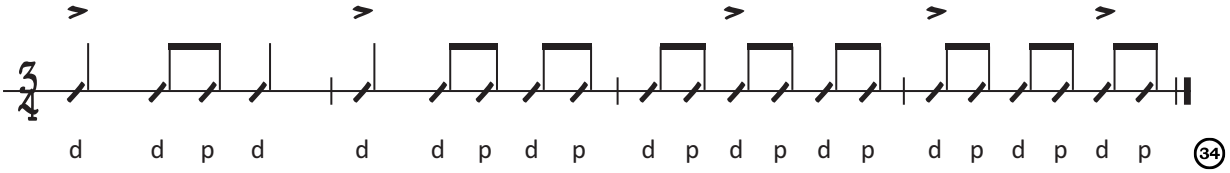

REDOBLE CURT

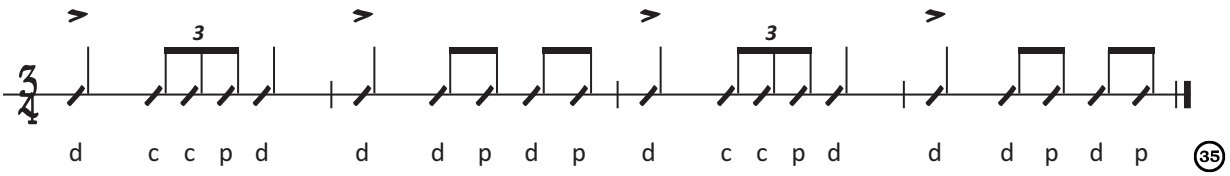

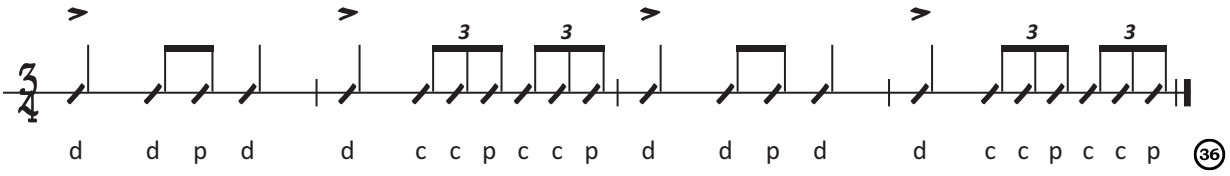

REDOBLE CURT I LLARG

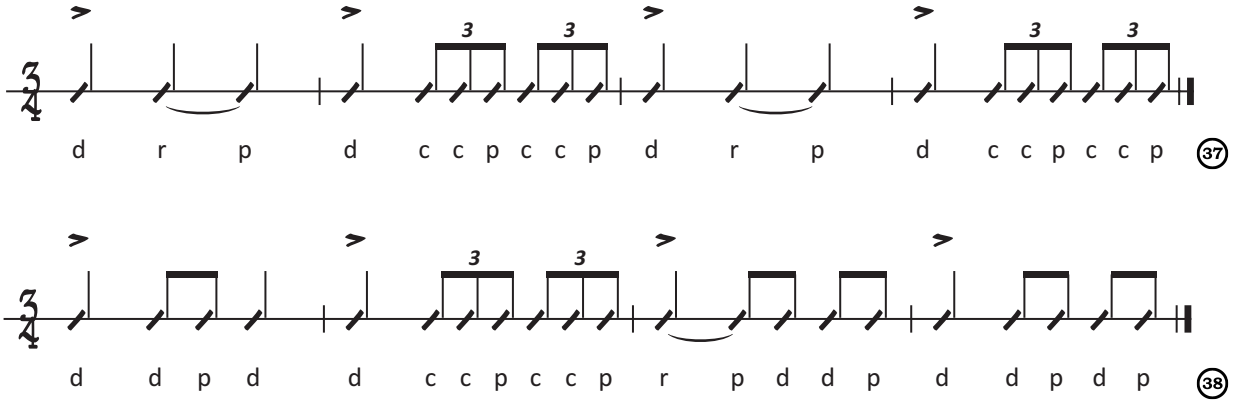

bolero

PAS BÀSIC

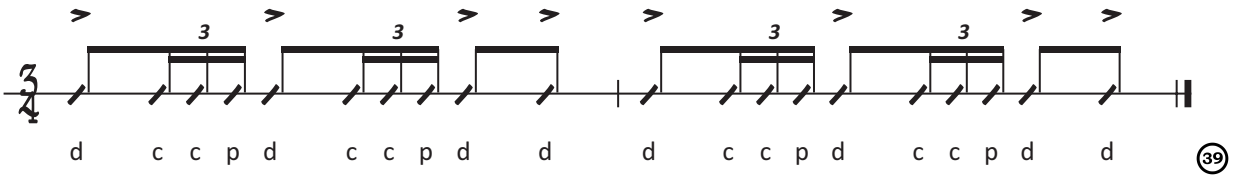

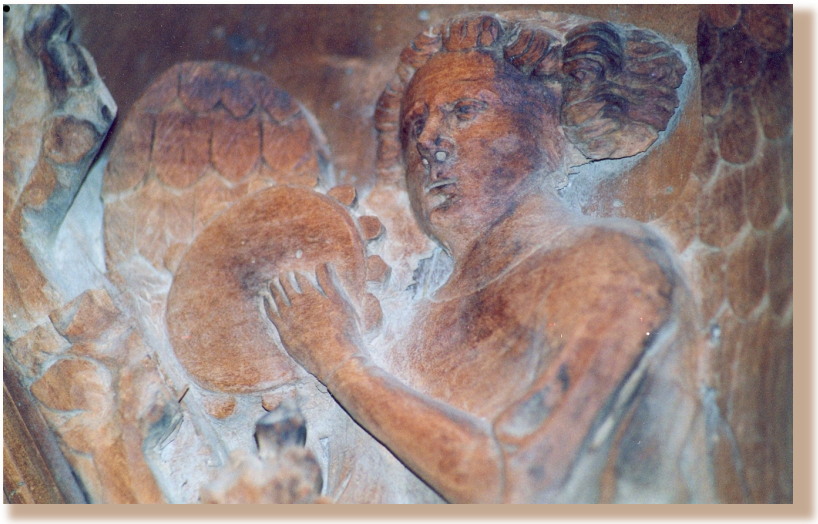

Fig.8: Cadirat de la Catedral de Girona

rumba

PAS BÀSIC

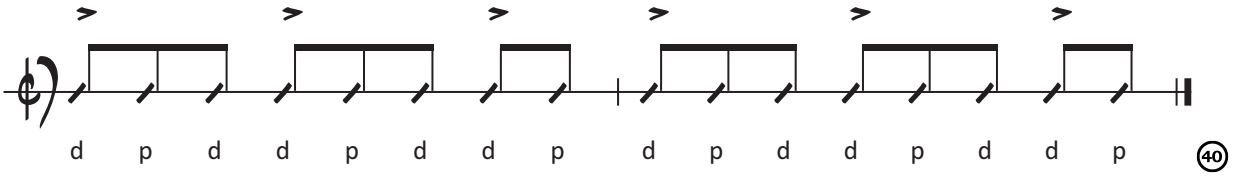

PAS BÀSIC OPCIONAL

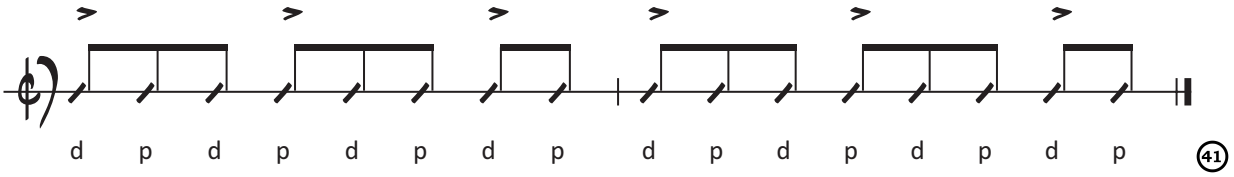

REDOBLE LLARG

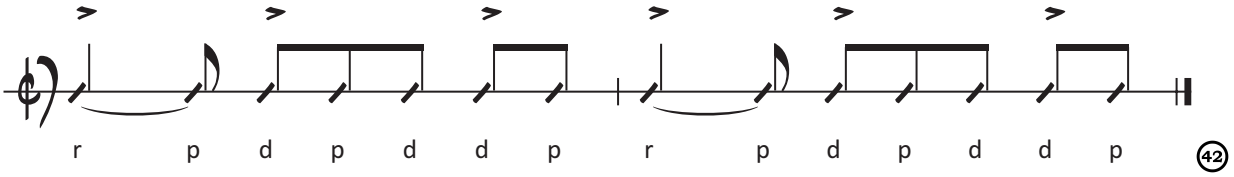

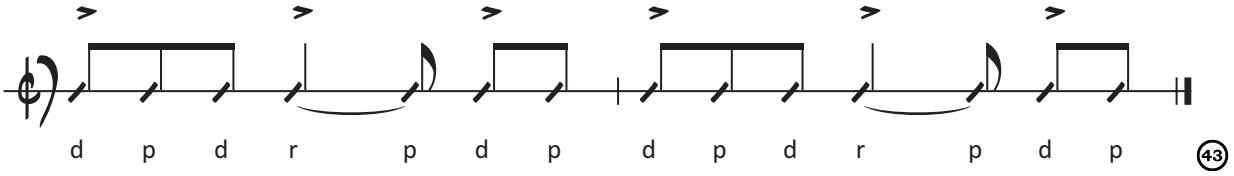

REDOBLE CURT

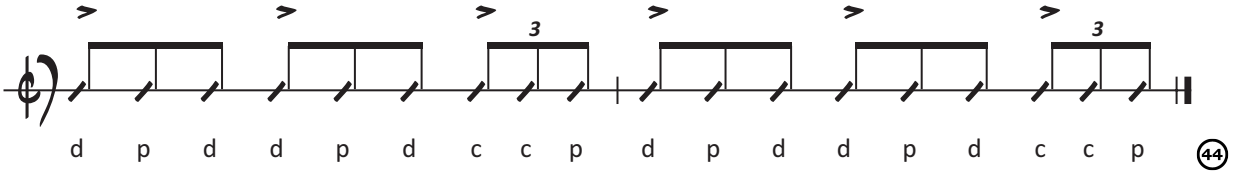

clave

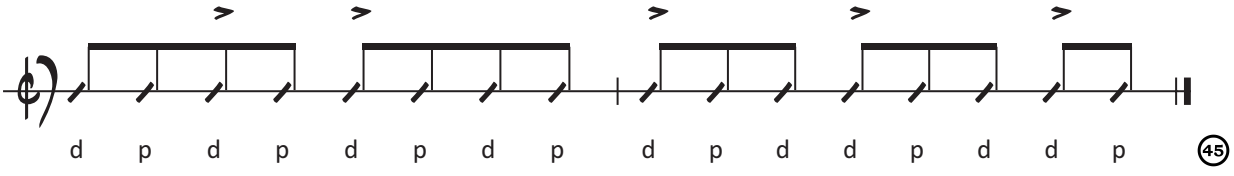

bossa

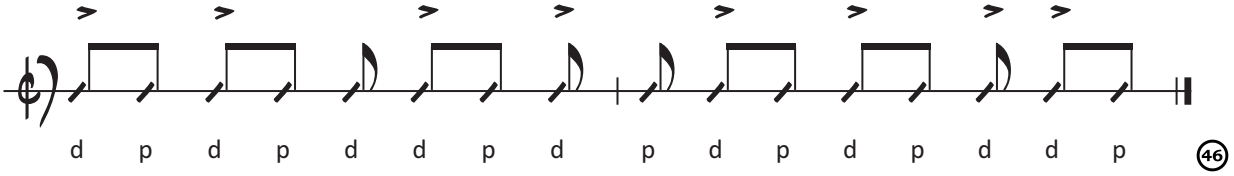

ritmes d'amalgama

Aquí proposem uns patrons rítmics d'amalgama però totes les combinacions són possibles.

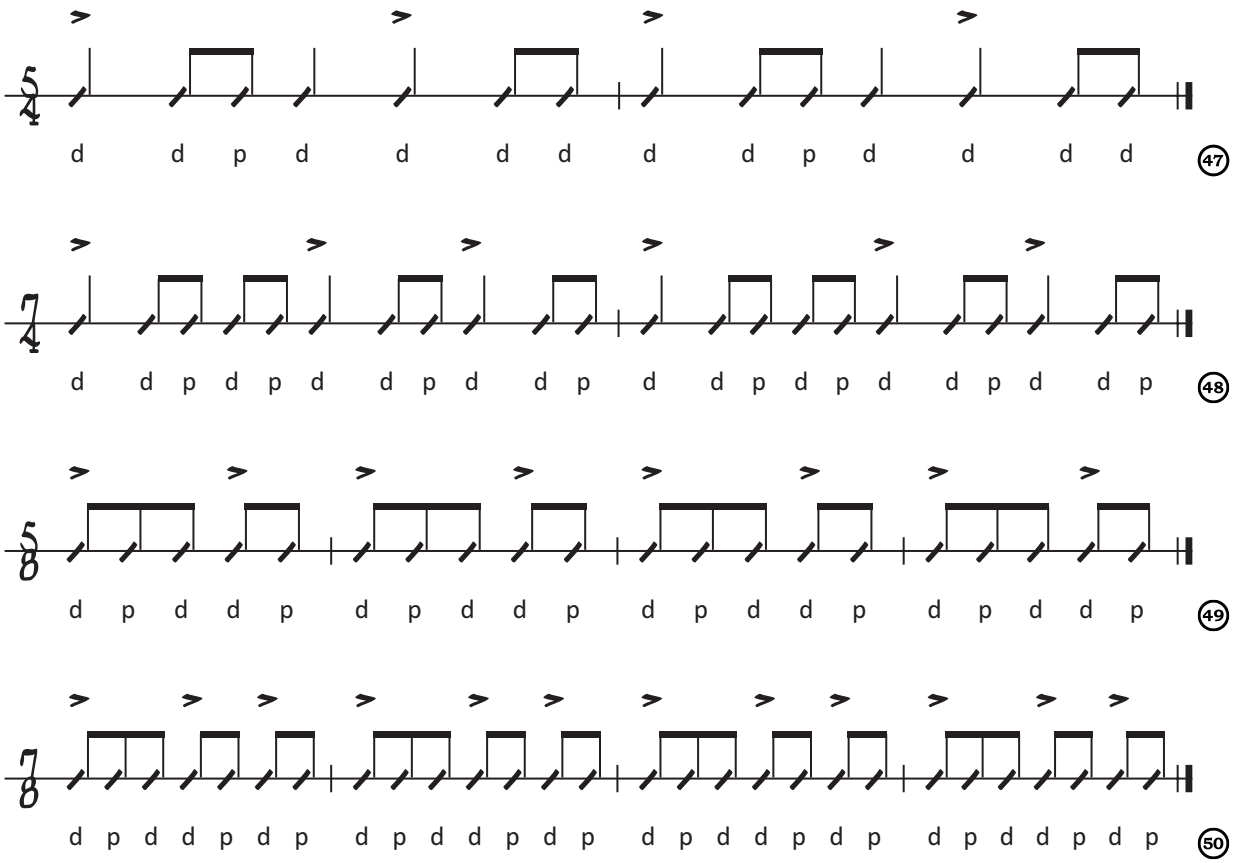

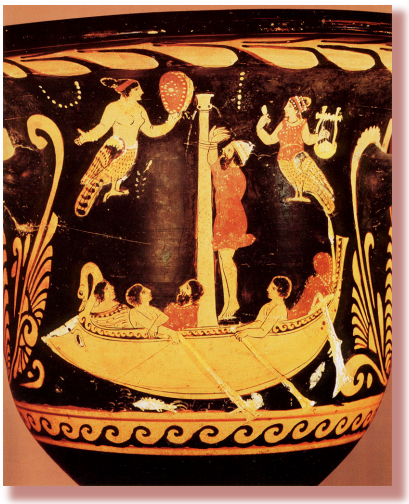

Fig.9: Representació d'Ulises i les sirenes a un gerro grec.

consells

- Si no et surt el redoble llarg al principi, pots provar de posar cera fregant amb el cul d'una espelma a la superfície de la pell.
- Si s'ha destensat la pell, mulla-la amb aigua i deixa-la reposar en un lloc on no li toqui el sol directament.
- Fés-te una funda per protegir l'instrument.

enregistrament d'acordió

...per practicar tocant al damunt.

1. sardana curta de Calaf
2. joan del riu – marxa a 3
3. himne de riego – marxa a 3
4. correbous – marxa a 3
5. a Vilafranca – pasdoble
6. ball del cercavila – marxa a 2
7. marxa d'en comare – marxa a 2
8. aquest matí em quedo al llit – marxa a 2
9. polca d'ours
10. polca del ball de gitanes de St. Celoni
11. neska zaharrak – arin-arina
12. el gall negre – vals
13. l'espardenyal – vals jota
14. jota de vermar
15. jota amorosa
16. es jaleo – jota
17. bolero mallorquí
18. bruno – rumba
19. rumba de camilo
20. dansa de les espies – amalgama de 5
21. gegants de morella – amalgama de 7

Fig.10: Jove amb pandero. Iran.

bibliografia

Jeremy Montagu, et al. "Tambourine." *Grove Music Online.* Oxford Music Online. 7 Oct. 2011 <http://www.oxfordmusiconline.com/subscriber/article/grove/music/42874>.

Montagu, Jeremy. "Frame drum." *The Oxford Companion to Music*. Ed. Alison Latham. Oxford Music Online. 7 Oct. 2011 <http://www.oxfordmusiconline.com/subscriber/article/opr/t114/e2655>.

Fig.11: Noia del seguici de Dionís tocant el pandero.
Lekanis del Santuari de la Nimfa.